

*Др Славко Ђорђевић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0003-2422-7931*

*Прегледни научни рад
УДК: 347.961:347.64/.68
DOI: 10.46793/7623-143-0.349DJ*

**ПОСТУПАЊЕ ЈАВНОГ БЕЛЕЖНИКА ПРИЛИКОМ
ЗАКЉУЧЕЊА УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ
СА ЕЛЕМЕНТОМ ИНОСТРАНОСТИ – НЕКОЛИКО
НАПОМЕНА ИЗ УГЛА МЕЂУНАРОДНОГ ПРИВАТНОГ
ПРАВА СРБИЈЕ***

Резиме

Када уговор о доживотном издржавању садржи елемент иностраности, јавни бележник је дужан да одреди меродавно право за формална и садржинска питања овог уговора и да у складу са тим правом поступа приликом његовог закључења. На основу којих колизионих норми из Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља (ЗРСЗ) јавни бележник треба да одреди меродавно право, зависи од предмета обавезе примаоца издржавања. Имајући ово у виду, рад се бави одређивањем меродавног права за уговор о доживотном издржавању који за предмет има искључиво пренос својине на непокретности, за уговор о доживотном издржавању који за предмет има искључиво пренос својине на покретностима и/или пренос других имовинских права и, најзад, за уговор о доживотном издржавању који за предмет истовремено има пренос својине на непокретностима и покретностима и пренос других имовинских права.

Кључне речи: *јавни бележник; уговор о доживотном издржавању са елементом иностраности; одређивање меродавног права.*

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2024. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

1. Увод

У правном поретку Републике Србије уговор о доживотном издржавању представља именовани уговор, уређен одредбама Закона о наслеђивању¹ (ЗОН), којим се прималац издржавања обавезује да се после његове смрти на даваоца издржавања пренесе својина на одређеној ствари или неко друго имовинско право које постоји у моменту закључења уговора, а давалац издржавања се обавезује да га, као накнаду за то, издржава до његове смрти.² Уговор о доживотном издржавању мора бити закључен у форми јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе, што значи да је јавни бележник дужан да, приликом потврђивања, испита допуштеност овог уговора и поучи уговорнике о његовом смислу и последицама,³ а нарочито да их упозори да имовина која је предмет уговора не улази у заоставштину примаоца издржавања и да се њоме не могу намирити његови нужни наследници (о чему ставља напомену у клаузули о потврђивању).⁴ Уколико код уговора о доживотном издржавању постоји елемент иностраности, јавни бележник је тада дужан да примени колизионе норме на основу којих одређује меродавно право за овај уговор у складу са којим треба да поступа⁵, тј. да определи форму уговора, испита његову допуштеност и поучи уговорнике о његовом смислу и последицама.

С обзиром да Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља⁶ (ЗРСЗ) не садржи посебне колизионе норме за уговор о доживотном

¹ Види чл. 194 – 205 Закона о наслеђивању(ЗОН), Сл. гласник РС, бр. 46/95, 102/2003 – одлука УСРС и 6/2015.

² Види чл. 194 ЗОН. О уговору о доживотном издржавању види више Ђорђевић, Д., *Наследно право*, Београд, 2020, стр. и даље.

³ Види чл. 172 Закона о ванпарничном поступку (ЗВП), Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88, Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/22, као и чл. 84 ст. 1 тач. 8) и чл. 93ђ Закона о јавном бележничтву (ЗЈБ), Сл. гласник РС, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.

⁴ Види чл. 195 ЗОН.

⁵ Јавни бележник је дужан да примени колизионе норме које су императивне природе, а такође је дужан да, према чл. 13 и 9 Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља (ЗРСЗ), по службеној дужности утврди садржину меродавног страног права и то право примени према смислу и појмовима које оно садржи. О тумачењу и примени чл. 9 и 13 ЗРСЗ види Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права у јавнобележничкој пракси*, 2020 <https://www.beleznik.org/vesti/uputstvo-za-primenu-mpp-u-javnobeleznickoj-praksi>, стр. 13–15; Дика, М. Кнежевић, Г., Стојановић, С. *Коментар Закона о међународном приватном и процесном праву*, Београд, 1991, стр. 41-42, 49-50; Ђорђевић, С. Мешкић, З., *Међународно приватно право I, општи део*, Крагујевац, 2016, стр. 116-126.

⁶ Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, Сл. лист СФРЈ, бр. 43/82 и 72/82 – испр., Сл. лист СРЈ, бр. 46/96 и Сл. гласник РС, бр. 46/2006 – др. закон.

издржавању, меродавно право за овај уговор одређује се применом колизионе норме за уговоре који се односе на непокретности из чл. 21 ЗРСЗ⁷ или применом општих колизионих норми за уговоре из чл. 19⁸, 20 тач. 20⁹, и 7¹⁰ ЗРСЗ, зависно од тога да ли је предмет обавезе примоаца издржавања пренос својине на непокретним стварима, покретним стварима или пренос других имовинских права.¹¹ Имајући ово у виду, пажњу најпре посвећујемо одређивању меродавног права за уговор о доживотном издржавању који за предмет има искључиво пренос својине на непокретности (с обзиром да су такви уговори најчешћи у пракси), затим уговору о доживотном издржавању који за предмет има искључиво пренос својине на покретностима и/или пренос других имовинских права и, на крају, одређивању меродавног права за уговор о доживотном издржавању који за предмет истовремено има пренос својине на непокретностима и покретностима и пренос других имовинских права.

2. Предмет уговора о доживотном издржавању је искључиво пренос својине на непокретности

Када је предмет обавезе примоаца издржавања, као уговорне стране у уговору о доживотном издржавању, искључиво пренос својине на непокретности, меродавно право се одређује на основу колизионе норме из чл. 21 ЗРСЗ која упућује на искључиву примену права државе у којој се непокретност налази, тј. ово право (*lex rei sitae*) се примењује на сва формална и садржинска питања уговора о доживотном издржавању.¹² Притом, непокретности које су предмет уговора могу се налазити у Србији, иностраној држави или и у Србији и у иностраној држави.

⁷ Чл. 21 ЗРСЗ: „За уговоре који се односе на непокретности искључиво је меродавно право државе на чијој територији се налази непокретност.“

⁸ Чл. 19 ЗРСЗ: „За уговор је меродавно право које су изабрале уговорне стране, ако овим законом или међународним уговором није друкчије одређено“.

⁹ Одредба чл. 20 тач. 20 ЗРСЗ гласи: „за остале уговоре – право места где се у време пријема понуде налазило пребивалиште односно седиште понудиоца“.

¹⁰ Чл. 7 ЗРСЗ: „Ако овим или другим савезним законом није друкчије предвиђено, сматра се да су правни посао и правна радња у погледу облика пуноважни ако су пуноважни било по праву места где је правни посао закључен, односно правна радња предузета било по праву које је меродавно за садржину правног посла односно правне радње.“

¹¹ Ђорђевић, С., *Примена...*, стр. 35.

¹² *Исто*. О примени чл. 21 ЗРСЗ на уговоре који за предмет имају стицање стварних права на непокретности види више Ђорђевић, С., *Примена...*, стр. 21 – 24; Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења уговора који за предмет има стицање стварног права на непокретности која се налази у иностранству – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Ревизија копаоничке школе природног права, бр. 2/2020, стр. 181 и даље.

2.1. Предметне непокретности се налазе у Србији

У домаћој пракси најчешће се закључују уговори о доживотном издржавању који за предмет имају пренос својине на непокретности које се налазе у Србији, тако да се на сва садржинска и формална питања ових уговора, сходно чл. 21 ЗРСЗ, примењује домаће право. Према томе, у погледу форме уговора јавни бележник поступа у складу са меродавним домаћим правом, тј. врши потврђивање (солемнизацију) писмена у којем је садржан уговор о доживотном издржавању. Такође, у складу са меродавним домаћим правом, приликом потврђивања (солемнизације) уговора о доживотном издржавању, испитује његову допуштеност и поучава уговорнике о његовом смислу и последицама,¹³ при чему је нарочито дужан да их упозори да непокретности које су предмет уговора не улазе у заоставштину примаоца издржавања и да се њоме не могу намирити његови нужни наследници, те о томе ставља напомену у клаузули о потврђивању.¹⁴

2.2. Предметне непокретности се налазе у иностраној држави

Ако уговор о доживотном издржавању има за предмет искључиво пренос својине на непокретности која се налази у иностраној држави, за сва формална и садржинска питања таквог уговора меродавно је, сходно чл. 21 ЗРСЗ, право те стране државе. Иако није уобичајено да се такви уговори о доживотном издржавању закључују у Србији, сматрамо да не постоје никакве правне препреке да домаћи јавни бележници солемнизују такве уговоре. Наиме, домаћи јавни бележници, као органи јавног поверења, увек су међународно надлежни да обављају јавнобележничке послове код свих уговора који за предмет имају пренос стварних права на непокретности које се налазе у иностранству (укључујући и уговоре о доживотном издржавању), с обзиром да њихова надлежност за ове уговоре није изричито искључена.¹⁵ То значи да они не могу одбити да солемнизују приватну исправу о уговору о доживотном издржавању, позивајући се искључиво на чињеницу да се непокретност која је предмет овог уговора налази у иностраној држави, јер се за такво поступање не може пронаћи основ у домаћим прописима¹⁶, тј. домаћи прописи не предвиђају

¹³ Чл. 84 ст. 1 тач. 8) и чл. 93ђ ЗЈБ, чл. 172 ЗВП.

¹⁴ Чл. 195 ЗОН.

¹⁵ Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника...*, стр. 185 – 186.

¹⁶ *Исто*; види и *Питања и одговори (питање бр. 12)*, Стручни савет Јавнобележничке коморе, 03. фебруар 2016. године. Сматрамо да је погрешан и правно неутемељен сваки покушај да се у овим ситуацијама исходи сходна примена правила о искључивој међународној надлежности судова из ЗРСЗ или да се правило о искључивој месној надлежности јавних бележника „уздигне“ на ниво искључиве међународне надлежности с

да је њихова надлежност да поступају код закључења таквих уговора искључена.¹⁷ Међутим, иако је, у начелу, међународно надлежан да поступа код оваквих уговора, домаћи јавни бележник је свакако дужан да испита да ли право стране државе, које је меродавно на основу чл. 21 ЗРСЗ, допушта да се уговор о доживотном издржавању који за предмет има пренос својине на непокретности која се налази у тој страниој држави закључи пред српским јавним бележником. Ако право стране државе забрањује да се пред српским јавним бележником закључују такви уговори из разлога што за предмет имају непокретности које се налазе на њеној територији (нпр. право стране државе предвиђа искључиву међународну надлежност својих јавних бележника за закључење таквих уговора) или из неког другог разлога, домаћи јавни бележник ће одбити да сачини да солемнизује приватну исправу о таквом уговору.¹⁸ Примера ради, у Црној Гори је заузет став да су црногорски јавни бележници искључиво међународно надлежни за закључење уговора о промету непокретности које се налазе у Црној Гори односно да су такви уговори ништави у Црној Гори уколико су закључени пред страним јавним бележником,¹⁹ што се највероватније односи и на закључење уговора о доживотном издржавању који за предмет има непокретности у Црној Гори.

Када домаћи јавни бележник утврди да може да поступа односно да је према меродавном страном праву допуштено да се пред њим закључи уговор о доживотном издржавању који за предмет има непокретност у страниој држави, поставља се питање на који начин он мора (или може) да уважи правила о форми страног меродавног права, с обзиром да је ипак дужан да се придржава домаћих правила о форми уговора о доживотном издржавању. Према нашем мишљењу, јавни бележник, најпре, мора да испита какву форму за овај уговор предвиђа меродавно страно право (тј. право стране државе у којој се непокретност налази), а затим да одреди која форма домаћег права је еквивалентна односно битно слична тој форми коју предвиђа страно право.²⁰

циљем да јавни бележник одбије да поступа приликом закључења оваквих уговора (види детаљно Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника...*, стр. 184–187).

¹⁷ С обзиром да у домаћем праву нема посебног прописа о месној надлежности за уговоре који имају за предмет стицање стварних права на непокретности које се налазе у иностранству, за њихово закључење би, сходно чл. 165 ст. 1 ЗВП, могао бити месно надлежан било који јавни бележник у Србији (Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника...*, стр. 187).

¹⁸ Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника...*, стр. 188; Ђорђевић, С., *Примена...*, стр. 22–23.

¹⁹ То се може недвосмислено закључити из дописа Министарства правде Републике Црне Горе од априла 2016. године у којем је дато обавештење о прописима Црне Горе који уређују надлежности судова и других органа (допис се налази у приватној архиви аутора).

²⁰ Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника...*, стр. 189; Ђорђевић, С., *Примена...*, стр. 23.

Након тога, јавни бележник даље поступа у складу са правилима домаћег права које важе за ту форму, тј. закључује уговор о доживотном издржавању у домаћој форми која је еквивалентна (односно битно слична) форми страног права, с обзиром да су домаћа правила о форми за њега правила процесноправног карактера од којих не може одступити (јавни бележник не може сачињавати јавне исправе у складу са прописима страног права, јер су она за њега страна процесна правила).²¹ Притом, треба истаћи да је, упркос разликама које постоје између нашег права и права страних држава, готово је увек могуће утврдити да ли страни правни прописи за конкретни уговор захтевају неку од форми која одговара (тј. која је еквивалентна) форми коју познаје наше право (јавнобележнички запис, јавно потврђена исправа, писана форма са овереним потписима уговорника). Ако то, ипак, није могуће, домаћи јавни бележник ће применити правила о форми које за тај уговор предвиђа домаће право.²² Притом, треба имати у виду да меродавно страно право може предвидети блажу или строжију форму од оне коју захтева домаће право. Уколико меродавно страно право прописује блажу форму (нпр. писану форму на којој се само оверавају потписи уговорника), нема сметњи да домаћи јавни бележник поступа у складу са правилима домаћег права који захтевају строжију форму за уговор о доживотном издржавању (јавнобележнички потврђену исправу), јер закључењем овог уговора у строжијој форми, коју предвиђа домаће право, неће се повредити правила о блажој форми меродавног страног права, тј. уговор закључен у строжијој форми домаћег права биће формално пуноважан и у држави где се непокретност налази.²³ С друге стране, ако меродавно страно право за закључење уговора о доживотном издржавању захтева строжију форму (јавнобележнички запис, тј. нотарску исправу) од оне коју предвиђа домаће право, домаћи јавни бележник се мора придржавати ове строжије форме јер у супортоном уговор неће произвести дејства у страној држави у којој се непокретност налази.²⁴ Према томе, приликом закључења оваквог уговора о доживотном издржавању јавни бележник поступа у складу са правилима о форми домаћег права, с тим да мора, на горе описани начин, узети у обзир правила о форми коју предвиђа страно право које је меродавно на основу чл. 21 ЗРСЗ, јер само на тај начин може испоштовати правила о форми страног права и правилно применити домаћа правила о форми.²⁵

На крају, након што утврди на горе описани начин у којој форми уговор о доживотном издржавању треба да буде закључен, јавни бележник утврђује смисао уговора и његове правне последице у складу са меродавним страним

²¹ Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника...*, стр. 189 – 190.

²² *Исто*, стр. 190; Ђорђевић, С., *Примена...*, стр. 23.

²³ Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника...*, стр. 191; Ђорђевић, С., *Примена...*, стр. 23.

²⁴ *Исто*.

²⁵ Види Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника...*, стр. 190.

правом (тј. правом стране државе у којој се налази непокретност која је предмет уговора о доживотном издржавању) и о томе поучава странке. Да ли је потребно да посебно упозори уговорнике да имовина која је предмет овог уговора не улази у састав заоставштине примаоца издржавања и да се из ње не могу намирити нужни наследници, зависи од меродавног страног права, с обзиром да се у складу са тим правом утврђују дејства уговора о доживотном издржавању.

2.3. Предметне непокретности се налазе и у Србији и у другој држави

Најзад, може се догодити да се пред јавним бележником појави уговор о доживотном издржавању који за предмет има пренос својине како на непокретности која се налази у Србији тако и на непокретности која се налази у другој држави. У том случају колизиона норма из чл. 21 ЗРСЗ упућује на два меродавна права – на домаће право, које се примењује на „део“ уговора који се односи на непокретност у Србији, и право стране државе, које се примењује на „део“ уговора који се односи на непокретност у тој другој држави.²⁶ У таквој ситуацијама домаћи јавни бележник би требало да поступи на следећи начин.

Када је реч о форми уговора, домаћи јавни бележник поступа у складу са домаћим правом, тј. потврђује (солемнизује) писмени уговор о доживотном издржавању (форма јавнобележничке потврђене/солемнизоване исправе), јер је дужан да обезбеди да уговор произведе дејства у домаћем правном поретку које је меродавно у погледу непокретности која се налази у Србији. Међутим, уколико право стране државе, које је меродавно за уговор у погледу непокретности која се налази у тој држави, захтева строжију форму (нпр. форму јавнобележничког записа), тада домаћи јавни бележник треба то да прихвати и да уговор о доживотном издржавању сачини у тој строжијој форми у складу са домаћим прописима. На овај начин јавни бележник обезбеђује да уговор буде пуноважан и произведе дејства у оба меродавна правна поретка – страном и домаћем. Закључење уговора у строжијој форми од оне коју за тај уговор изричито предвиђа домаћи закон није забрањено, тј. уговор ће бити формално пуноважан у Србији и када је пред домаћим јавним бележником закључен у облику јавнобележничког записа, иако ЗОН предвиђа облик јавнобележнички потврђене исправе.²⁷ Све што је горе речено у погледу проналажења форме домаћег права која је еквивалентна форми меродавног страног права важи и у овом случају.

Када је реч о испитивању допуштености уговора односно о поучавању уговорника о његовом смислу и његовим правним последицама, јавни бележник ће ова питања разматрати како у складу са меродавним домаћим

²⁶ Види Ђорђевић, С., *Примена...*, стр. 35–36.

²⁷ Види Ђорђевић, С., *Примена...*, стр. 36.

правом (које се примењује у погледу непокретности у Србији) тако и у складу са меродавним страним правом (које се примењује у погледу непокретности у страниој држави). У погледу предметне непокретности која се налази у Србији, јавни бележник ће уговорнике упозорити да ова непокретност, као предмет уговора о доживотном издржавању, не улази у састав заоставштине примаоца издржавања и да се из ње не могу намирити нужни наследници, с обзиром да је за тај „део“ уговора меродавно домаће право.²⁸ Да ли ће исто учинити и у погледу непокретности која се налази у иностранству, зависи од меродавног страног права (права стране државе у којој се непокретност налази) које се примењује на тај „део“ уговора о доживотном издржавању.

Наравно, може се догодити да право стране државе у којој се налази непокретност забрањује да се уговор којим се преноси својина на тој непокретности закључује пред српским јавним бележником. У том случају домаћи јавни бележник ће поучити уговорнике да је закључење уговора о доживотном издржавању који обухвата и ту непокретност недопуштено, те ће одбити да солемнизује такав уговор. Истовремено ће поучити странке да може солемнизовати уговор о доживотном издржавању ако је њиме обухваћена само непокретност која се налази у Србији.²⁹

Имајући у виду претходно речено, илустроваћемо на једном примеру на који начин јавни бележник треба да поступи приликом закључења уговора о доживотном издржавању који за предмет има пренос својине на непокретности које се налазе у Србији и страниој држави. Претпоставимо да давалац и прималац издржавања желе да закључе уговор о доживотном издржавању којим се прималац издржавања обавезује да се после његове смрти на даваоца издржавања пренесе својина на његовом стану у Београду и својина на његовој кући у Бијељини (БИХ, Република Српска).³⁰ У овом случају домаћи јавни бележник треба, најпре, да утврди да је за уговор о доживотном издржавању, сходно чл. 21 ЗРСЗ, меродавно како право Србије (у погледу стана у Београду) тако и право БИХ односно, сходно чл. 10 ст. 1 ЗРСЗ,³¹ право Републике Српске (у погледу викендице на Јахорини). Затим, јавни бележник треба да испита у којој форми овај уговор мора да буде закључен. Иако српско право предвиђа форму јавнобележнички потврђене приватне исправе, јавни бележник мора да испита и какву форму за овај уговор предвиђа право Републике Српске. Према чл. 139 ст. 2 Закона о наслеђивању Републике Српске³², уговор о доживотном

²⁸ Исто.

²⁹ Види исто.

³⁰ Види готово идентичан пример код исто, стр. 36.

³¹ Применом чл. 10 ЗРСЗ решава се проблем упућивања на сложени правни поредак. О тумачењу и примени чл. 10 ЗРСЗ види више Станивуковић, М., Живковић, М., *Међународно приватно право, општи део*, Београд, 2023, стр. 315 и даље, 319–321; Ђорђевић, С. Мешкић, З., *нав. дело*, стр. 55–64; Дика, М. Кнежевић, Г., Стојановић, *нав. дело*, стр. 42–46.

³² Сл. гласник Републике Српске, бр. 1/2009, 55/2009 – испр. и 91/2016.

издржавању мора бити закључен у форми „нотарски обрађене исправе“ која је еквивалентна форми јавнобележничког записа српског права, што значи да је строжија од форме солемнизоване приватне исправе коју за уговор о доживотном издржавању предвиђа српско право. Према томе, пред домаћим јавним бележником уговор о доживотном издржавању се има закључити у форми јавнобележничког записа, с обзиром да се на тај начин обезбеђује да уговор буде пуноважан и произведе дејства како у БИХ/Републици Српској тако и у Републици Србији. Приликом сачињавања уговора у форми јавнобележничког записа јавни бележник поучава уговорнике о његовој допуштености, смислу и правним последицама како у складу са правом Србије (које се примењује у погледу стана у Београду) тако и у складу са правом Републике Српске (које се примењује у погледу викендице на Јахорини).³³ Такође, оба меродавна права³⁴ предвиђају да је јавни бележник дужан да упозори уговорнике да имовина која је предмет уговора не улази у састав заоставштине примаоца издржавања и да се из ње не могу намирити нужни наследници, што значи да јавни бележник то мора учинити у погледу обе непокретности и о томе ставити напомену у јавнобележничком запису.

3. Предмет уговора је пренос својине на покретним стварима и других имовинских права

Када предмет уговора о доживотном издржавању искључиво чини пренос својине на покретним стварима и пренос других имовинских права (нпр. права интелектуалне својине, потраживање према трећем лицу итд.), што је веома ретко у пракси, меродавно право за формалну пуноважност таквог уговора одређује се применом опште колизионе норме за форму правних послова из чл. 7 ЗРСЗ, док се меродавно право за садржинска питања уговора одређује применом колизионих норми из чл. 19 и 20 ЗРСЗ.³⁵

Према чл. 7 ЗРСЗ, за формалну пуноважност уговора меродавно је било право државе где је уговор закључен (*locus regit actum*) било право државе које је меродавно за садржину уговора (*lex cause* који се одређује на основу чл. 19 и 20 ЗРСЗ) – дакле, довољно је да једно од ових права сматра да су услови у погледу форме испуњени да би уговор био пуноважан.³⁶ С обзиром да се

³³ Види чл. 84 ст. 1 тач. 8) ЗЈБ и чл. 172 ЗВП Србије; чл. 66 и 67 Закона о нотарској служби Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске, бр. 28/2021.

³⁴ Види чл. 195 ЗОН Србије; чл. 139 ст. 2 ЗОН Републике Српске у вези са чл. 67 ЗНС Републике Српске.

³⁵ Види Ђорђевић. С., *Упутство...*, стр. 37.

³⁶ О чл. 7 ЗРСЗ односно о одређивању меродавног права за форму уговора види Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *Међународно приватно право*, Београд, 2018, стр. 392-396; Станивуковић, М., Ђундић, П., Ђајић, С., *Међународно приватно право*,

уговор о доживотном издржавању закључује у Србији, домаћи јавни бележник ће свакако поступити у складу са прописима домаћег права (као права државе места закључења уговора), тако да ће уговор о доживотном издржавању бити закључен у форми јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе³⁷, јер ће на тај начин бити сигуран да је уговор пуноважан у погледу форме према меродавном домаћем праву које представља једну од понуђених „алтернатива“ из чл. 7 ЗРСЗ. С друге стране, теоретски посматрано, може се догодити да уговорне стране инсистирају да уговор о доживотном издржавању буде закључен у форми коју предвиђа страно право које је меродавно за садржинска питања овог уговора, што би могао бити случај ако би уговорници одлучили да за уговор о доживотном издржавању споразумно (у складу са чл. 19 ЗРСЗ) изаберу право стране државе како за садржину тако и за форму уговора.³⁸ У том случају домаћи јавни бележник би требало да испита какву форму за овај уговор предвиђа меродавно страно право, па да затим пронађе еквиваленту форму у домаћем праву и да тој форми (дакле, опет у складу са прописима о форми домаћег права) закључи уговор о доживотном издржавању. То би, заправо, значило да ако меродавно страно право предвиђа форму која је слична домаћем јавнобележничком запису, пред јавним бележником ће у овој строжијој форми (у складу са домаћим прописима који је уређују) бити закључен уговор о доживотном издржавању.

Када је реч о одређивању меродавног права за садржину ових уговора о доживотном издржавању, уговорници могу, у складу са чл. 19 ЗРСЗ, изабрати меродавно право за свој уговор.³⁹ Ако они не изаберу меродавно право (што се најчешће догађа у пракси), меродавно право се одређује применом колизионе норме из чл. 20 тач. 20 ЗРСЗ која упућује на право државе у којој понудилац има пребивалиште у време пријема понуде, с тим да се од права пребивалишта понудиоца може одступити ако уговор има ближу везу са правом неке друге државе које се тада и примењује (посебна клаузула одступања из чл. 20 реч. 1 ЗРСЗ⁴⁰).⁴¹ С обзиром да може бити проблематично да се у конкретном случају

посебни део, Београд, 2022, стр. 156-158; Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., *нав. дело*, стр. 30-32.

³⁷ Чл. 195 ст. 1 ЗОН.

³⁸ У складу са чл. 19 ЗРСЗ, уговорне стране могу изричито изабрати меродавно право за форму уговора и на тај начин искључити примену колизионе норме из чл. 7 ЗРСЗ (види Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *нав. дело*, стр. 395-396).

³⁹ О колизионоправној аутономији воље и чл. 19 ЗРСЗ види детаљније Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *нав. дело*, стр. 374 и даље; Станивуковић, М., Ђундић, П., Ђајић, С., *нав. дело*, стр. 129 и даље; Дика, М., Кнежевић, К., Стојановић, С., *нав. дело*, стр. 72-77.

⁴⁰ Чл. 20 ЗРСЗ: „Ако није изабрано меродавно право и ако посебне околности случају не упућују на друго право, као меродавно право примењује се“.

утврди ко је понудилац⁴² код уговора о доживотном издржавању, сматрамо да треба применити право државе у којој прималац издржавања има пребивалиште јер је ово право, по правилу, у најближој вези са уговором.⁴³ У сваком случају јавни бележник ће у складу са меродавним правом за садржину уговора поучити уговорнике о смислу и допуштености уговора и о његовим правним последицама. Ако је за садржину уговора о доживотном издржавању меродавно домаће право, јавни бележник је нарочито дужан да упозори уговорнике да имовина која је предмет уговора не улази у заоставштину уступиоца односно примаоца издржавања и да се њоме не могу намирити његови нужни наследници (о чему ставља напомену у клаузули о потврђивању).⁴⁴

4. Предмет уговора је пренос својине на непокретностима и покретностима и других имовинских права

Ако предмет уговора о доживотном издржавању истовремено чини пренос својине на непокретностима и покретностима, као и других имовинских права, одређивање меродавног права постаје сложеније јер се у том случају примењују различите колизионе норме ЗРСЗ на различите „делове“ овог уговора, тако да може доћи до примене више меродавних права на уговор (тзв. цепање уговора). Наиме, меродавно право за „део“ уговора који се односи на пренос својине на непокретности одређује се применом колизионе норме из чл. 21 ЗРСЗ, док се меродавно право за „део“ уговора који се односи на пренос својине на покретним стварима и других имовинских права одређује применом колизионих норми из чл. 7, 19 и 20 ЗРСЗ. Из тога произилази да би јавни бележници требало да следе упутства из претходних одељака приликом одређивања меродавног права, с тим што се њихове дужности поучавања

⁴¹ О одређивању меродавног права за уговоре у одсуству аутономије воље на основу колизионих правила из чл. 20 ЗРСЗ види Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *нав. дело*, стр 389-390; Станивуковић, М., Ђундић, П., *нав. дело*, стр. 124-128.

⁴² О проблемима приликом тумачења и примене колизионе норме из чл. 20 тач. 20 ЗРСЗ види детаљно Ђорђевић, С., *Утврђивање и попуњавање правних празнина у Закону о решавању сукоба закона са прописима других земаља*, Крагујевац, 2020, стр. 85-90.

⁴³ Ђорђевић, С., *Упутство...*, стр. 37.

⁴⁴ Чл. 195 ст. 2 ЗОН; Ђорђевић, С., *Упутство...*, стр. 37. Треба напоменути да ако уговор о доживотном издржавању има за предмет уступање потраживања, меродавно право за дејство уступања (тј. за однос између цесионара и цесуса) одређује на основу колизионе норме из чл. 24 ЗРСЗ која упућује на примену права које је меродавно за правни однос из којег је уступљено потраживање настало (о чл. 24 ЗРСЗ види више Дика, М., Кнежевић, Г., Стајановић, С., *нав. дело*, стр. 85-88). У складу са овим меродавним правом јавни бележник поучава уговорнике о дејству уступања (Ђорђевић, С., *Упутство...*, стр. 37).

усложњавају ако долази до примене више меродавних права.⁴⁵ Ипак, сматрамо да треба имати у виду да је, по правилу, код оваквих уговора о доживотном издржавању пренос својине на непокретности најважнији предмет обавезе примаоца издржавања, тако да би се проблем „мултипликације“ меродавних права могао избећи применом посебне клаузуле одступања (принципа најближе везе) из чл. 20 реч. 1 ЗРСЗ⁴⁶ на основу којег би се могло доћи до закључка да је „цело“ уговор о доживотном издржавању у најближој вези са правом државе у којој се непокретност налази – дакле, са правом државе на које упућује чл. 21 ЗРСЗ. У том случају би се ово право (*lex rei sitae*) применило на сва формална и садржинска питања „целог“ уговора о доживотном издржавању, односно јавни бележник би поступао и обавио своје дужности у складу са тим правом.

*Slavko Đorđević, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

PERFORMING NOTARIAL DUTIES IN THE PROCESS OF CONCLUSION OF LIFETIME MAINTENANCE CONTRACT WITH FOREIGN ELEMENT - A FEW REMARKS FROM THE VIEW OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Summary

When a lifetime maintenance contract contains foreign element, Serbian notary has to determine the law applicable to the formal and substantive issues of this contract in accordance to which their notarial duties need to be performed. Which conflict-of-law rules the notary has to apply in order to determine the applicable law depends on the content of the obligation of maintenance debtor. Therefore, this paper deals with the determination of the law applicable to lifetime maintenance contract by which the debtor transfers ownership over immovable property, lifetime maintenance contract by which the debtor transfers ownership over movable property or other proprietary rights, and lifetime maintenance contract by which the debtor transfers immovable property, movable property and other proprietary rights.

⁴⁵ Ђорђевић, С., *Упутство...*, стр. 37.

⁴⁶ О примени посебне клаузуле одступања из чл. 20 тач. 20 ЗРСЗ види више Дика, М., Кнежевић, Г., Стојановић, С., *нав. дело*, стр. 79; Станивуковић, М., Ђундић, П., Ђајић, С., *нав. дело*, стр. 143; Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *нав. дело*, стр. 390.

Key words: *notary public, lifetime maintenance contract with foreign element; determination of applicable law.*

Литература

- Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г., Павић, В., *Међународно приватно право*, Београд, 2018.
- Дика, М. Кнежевић, Г., Стојановић, С. *Коментар Закона о међународном приватном и процесном праву*, Београд, 1991.
- Ђорђевић, С. Мешкић, З., *Међународно приватно право I, општи део*, Крагујевац, 2016.
- Ђорђевић, С., *Поступање јавног бележника приликом закључења уговора који за предмет има стицање стварног права на непокретности која се налази у иностранству – неколико напомена из угла међународног приватног права*, Ревизија копаоничке школе природног права, бр. 2/2020.
- Ђорђевић, С., *Примена међународног приватног права у јавнобележничкој пракси*, 2020 <https://www.beleznik.org/vesti/uputstvo-za-primenu-mpp-u-javnobeleznickoj-praksi>, (20. октобар 2024. године).
- Ђорђевић, С., *Утврђивање и попуњавање правних празнина у Закону о решавању сукоба закона са прописима других земаља*, Крагујевац, 2020.
- Ђурђевић, Д., *Наследно право*, Београд, 2020.
- Закон о наслеђивању Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске, бр. 1/2009, 55/2009 – испр. и 91/2016.
- Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, Сл. лист СФРЈ, бр. 43/82 и 72/82 – испр., Сл. лист СРЈ, бр. 46/96 и Сл. гласник РС, бр. 46/2006 – др. закон.
- Закон о ванпарничном поступку (ЗВП), Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88, Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/22.
- Закон о јавном бележништву (ЗЈБ), Сл. гласник РС, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.
- Закон о наслеђивању (ЗОН), Су. гласник РС, бр. 46/95, 102/2003 – одлука УСРС и 6/2015.
- Закон о нотарској служби Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске, бр. 28/2021.
- Станивуковић, М., Ђундић, П., Ђајић, С., *Међународно приватно право, посебни део*, Београд, 2022.
- Станивуковић, М., Живковић, М., *Међународно приватно право, општи део*, Београд, 2023.